

Geçmişten Günümüze Kayseri Tarihi Cumhuriyet Meydanı

Merve Akgül Gültekin¹

Mimar, Kayseri

merveakgul07@gmail.com

ORCID No: 0000-0003-3876-5140

Emine Saka Akın^{2*}

Karadeniz Teknik Üniversitesi

Eminesaka.akin@ktu.edu.tr

ORCID No: 0000-0001-5887-5553

Submission Date: 31.08.2024 / Acceptance Date: 17.10.2024

ÖZ

Kentlerin morfolojik yapısının oluşmasında önemli etkileri olan kent meydanları, sadece fiziki mekânlar olmayıp kentlerin geçmişten günümüze tüm sosyal, ekonomik ve kültürel yapısının izlerini taşıyan kamusal mekânlardır. Antik dönemden günümüze kadar farklı işlev ve amaçlarla kullanılan bu kamusal alanlar, kentlerin katmanlaşmasının da küçük bir örneği olarak kent kimliği ve belleğinde önemli bir yer tutarlar. Ancak son yıllarda kentsel baskılara maruz kalan tarihi kent meydanları geçmişten gelen niteliklerini yitirerek kent kimliği ve belleğindeki yerlerini kaybetmeye başlamışlardır. Bu çalışmanın amacı, geçmiş Roma Dönemi'ne dayanan ve Kayseri tarihi kent merkezinde bulunan Cumhuriyet Meydanı'nın Cumhuriyet Dönemi ile başlayan imar hareketleri ve kentleşme süreci içerisindeki değişiminin ortaya konulmasıdır. Bu amaca yönelik literatür ve saha çalışması yapılmış ve Harita Genel Komutanlığı'ndan tarihi Cumhuriyet Meydanı'nın geçmiş yıllara ait hava fotoğrafları elde edilmiştir. Elde edilen verilerle Cumhuriyet Meydanı'nın tarihsel dokusu, yakın çevresi ve kentle ilişkisi, hem kentin imar planları ile meydana yapılan müdahaleler hem de ülke genelindeki nüfus ve kentleşme hareketlerinin esas alındığı yıllar bağlamında dönemsel olarak ortaya konulmuştur. Yapılan çalışmalar sonucunda, tarihi Cumhuriyet Meydanı'nda yapılan düzenlemeler ile geçmiş dönemlere ait pek çok yapının yıkıldığı, tarihsel bir süreklilik sağlanamadığı ve kentsel katmanlaşma izlerinin silindiği görülmüştür. Bu çalışma, kent kimliği ve belleğinde önemli bir yeri olan tarihi Cumhuriyet Meydanı'nda gelecekte yapılacak düzenlemelerde bilgi akışı sağlayacaktır.

ANAHTAR KELİMELELER

Kent morfolojisi, kent kimliği, sürdürülebilir koruma, tarihi yapı, Cumhuriyet Meydanı

ABSTRACT

City squares, which have significant effects on the formation of the morphological structure of cities, are not only physical spaces but also public spaces that carry the traces of the entire social, economic, and cultural structure of cities from the past to the present. These public spaces, which have been used for different functions and purposes from ancient times to the present, hold an important place in the city's identity and memory as a small example of the stratification of cities. However, in recent years, historical city squares, which have been exposed to urban pressures, have begun to lose their characteristics from the past and their place in the city's identity and memory. The study aims to reveal the transformation of Cumhuriyet Square, which dates back to the Roman Period and is located in the historical city center of Kayseri, within the zoning movements and urbanization process that began with the Republic Period. Literature and field studies were conducted for this purpose and aerial photographs of the historical Cumhuriyet Square from previous years were obtained from the General Command of Mapping. With the obtained data, the historical texture of Cumhuriyet Square, its immediate surroundings, and its relationship with the city was periodically revealed in the context of both the interventions made with the city's zoning plans and the years in which the population and urbanization movements throughout the country were taken as a basis. As a result of the studies, it was seen that many structures belonging to the past were demolished, historical continuity needed to be provided, and traces of urban stratification were erased with the arrangements made in the historical Republic Square. This study will provide information flow for the arrangements to be made in the future in the historical Republic Square, which has an important place in the identity and memory of the city.

KEYWORDS

Urban morphology, urban identity, sustainable protection, historical building, Cumhuriyet Square

* Sorumlu yazar.

GİRİŞ

Tarihin ilk çağlarından bu yana insanlar teknolojik, ekonomik, kültürel, siyasal ve dini pek çok değişimden etkilenmiş ve bu değişimleri somut olarak fiziki çevrelerine, soyut olarak da sosyal çevrelerine yansıtılmışlardır. İnsanoğlunun fiziki ve sosyal çevrelerine yansıttıkları bu değişimler, tek yapı ölçeğinden kentsel ölçeğe kadar kendisini gösterir. Çalışmanın konusunu oluşturan meydanlar da tarihi süreç içerisinde değişime açık dinamik kamusal mekanlar olarak sürekli dönüşüm içerisinde olmuşlardır (Yağcı Topçu, 2021). Esasında bu dönüşüm Lefebvre'nin (2016), ortaya koyduğu algılanan mekân (mekânsal pratik), yaşanan mekân (temsil mekânı) ve tasarlanan mekân (mekân temsili) üçlüsü içerisindeki diyalektik ilişki ile değerlendirilebilir. Çünkü bir mekânda yaşanan değişim, algılanan, yaşanan ve tasarlanan mekân arasındaki diyalektik ilişkiyi de farklılaştıracağından o mekânın anlamını da dönüştürecektir. Bu nedenle, kent meydanlarında yaşanan değişimlerin bir önceki dönemin anlamını ya da başka bir ifade ile izlerini silmeden yapılması kent belleğinin de korunmasını sağlayacaktır. Aksi durumda, bir önceki dönemin izlerini yok sayan değişimler Lefebvre'nin toplumsal mekân üçlüsü arasındaki diyalektik ilişkiyi kopararak, kent kimliği ve belleğinin zarar görmesine neden olacaktır.

Son yıllarda teknolojinin değişimine bağlı olarak kentlere yapılan göçler, hızlı ve plansız kentleşmenin önünü açarak tarihi kamusal alanların kentsel baskılara maruz kalmasına ve barındırdıkları izlerin somut ve soyut niteliklerini kaybetmesine neden olmaktadır. Cumhuriyet Dönemi ile tüm Türkiye'de başlayan modern kentler oluşturmaya yönelik imar hareketlerinde yol ve meydan düzenlemelerine önem verilmiştir. Bu bağlamda Kayseri kentinde de Roma Kalesi'nin eteklerinde yer alan tarihi Cumhuriyet Meydanı'nda Cumhuriyet Dönemi'nden günümüze kadar geçen süreç içerisinde sürekli düzenlemeler yapılmıştır. Bu çalışma kapsamında da Kayseri tarihi kent merkezinde yer alan tarihi Cumhuriyet Meydanı'nda yapılan düzenlemelerin niteliklerinin ortaya konularak geçirdiği değişimlerin ve kent morfolojisi içerisindeki yerinin izlenmesi amaçlanmıştır.

KENT MEYDANLARI

Meydan, kentlilerin bulunduğu, toplandığı, sosyal aktivitelerini gerçekleştirdiği ve alışveriş yaptığı çok işlevli kullanıma sahip kamusal mekânlardır (Yağcı Topçu, 2021). Ayrıca, meydanlar toplumsal ve siyasal hareketlerin başlangıç noktası olan ve tören, konser, fuar ve sergi alanı gibi birçok siyasal ve kültürel etkinlikte de kullanılan alanlardır (Akman, 2021). Bu nedenle meydanlar sadece fiziki kamusal mekanlar değil aynı zamanda o kentin sosyal yaşamının da izlerini taşıyan bellek mekanlarıdır. Bu bağlamda kentlerin gelişim süreçlerinde ve morfolojik oluşumunda önemli referans noktaları olan meydanlar Antik Dönem'den bu yana farklı isimler, amaçlar ve özelliklerle kent formları içinde yer almışlardır.

Antik Dönem'de insanların toplanma alanı olarak oluşan meydanlar, agora adıyla kullanılmıştır. Antik Yunan kentlerinde bu agoralar organik bir düzen içerisinde sosyal, siyasal ve ticari faaliyetleri de içeren kamusal alanlara dönüşmüştür (Can, 2003; Taşçı, 2012).

Roma Döneminde forumlara dönüşen bu meydanlar, sosyal, siyasal ve ticari faaliyetlerin merkezi olarak işlev görürken kentlerin odak noktasında yer almışlardır. Konut alanlarının kent merkezi dışına taşındığı Roma Döneminde kentler geometrik bir planlama anlayışı ile düzenli, dörtgen parselasyonlar ve yollar ile şekillenerek kent merkezlerinde kamusal alanlara yer verilmiştir (Ünsal, 1973; Kejanlı, 2005). Bu nedenle de kent merkezinde yer alan forumlar, agoralar kadar organik bir formda değil etrafı simetrik kamusal yapılarla çevrili olduğundan daha tanımlı mekânlar olmuştur.

Bizans Döneminde meydanlar, surlarla çevrili kentlerin içerisinde plansız bir şekilde oluşmuş toplumsal ihtiyaçların karşılandığı mekânlardır (Seydioğulları, 2018). Tanyeli (1986), Bizans meydanlarını daha çok askeri amaçlara hizmet eden sınırlı bir kırsal çevrenin merkezi olabileceğini ifade eder (Kejanlı, 2005).

Rönesans Dönemi'nde (14-17. yüzyıllar), kentler belirlenmiş planlar dahilinde, kralın otorite ve gücünü temsil eden yapı ve çevreleri, genellikle geometrik merkezden dışarı doğru genişleyen yolları temel almıştır (Sala, 2009). Bu dönemde meydanlar ticari ve sosyal işlevlerini kaybederek daha çok kentin bir dekoru olarak işlev görmeye başlamıştır. Yapılarla tamamen kapatılmış meydanlarda su öğeleri kullanılmış ve arkad gibi elemanlarla yapılar arasında bağlantılar kurulmuştur (Seydioğulları, 2018).

Barok Dönemi'nde (17-18. yüzyıllar), kentlere yol, döşeme, süsleme unsurları ile geniş radial yollar ve Vistalar damgasını vurmuştur. Barok şehir planlamasının en çarpıcı özelliği ise bu radial yolların büyük ve gösterişli meydanlarla sonlanmasıdır (Çulcuoğlu, 1995; Kir, 2009). Bu meydanlar ise seçkin sınıflara hitap etmiştir (Aykılıç, 2015). Bu nedenle de kamusal alan niteliğini kaybederek yarı kamusal alanlara dönüşmüştür.

Anadolu'da Türk medeniyetlerine ait meydanlara bakıldığında Anadolu Selçuklu Dönemi'nde ticaretin yapıldığı büyük pazar yerleri meydan olarak nitelendirilebilir. Bu alanlar şenlik ve tören alanı olarak da kullanılmıştır. Bu alanlar cami, han, medrese gibi kamusal yapılarla ilişkilendirilmemiştir (Karaaslan, 2010). Osmanlı Dönemi'nde kentler insan ölçeğinde, organik bir yapılaşma ile genellikle camiler etrafında gelişen mahallelerden oluşmuştur (Kuban, 1968). Bu kentsel yapılaşma ile camiler etrafında sosyal, ticari, dini kamusal faaliyetlerin gelişmiş olabileceği düşünülebilir.

Endüstri Devrimi ile kentler değişen üretim biçimleri nedeniyle başka bir boyuta evrilmiştir. Teknolojinin gelişmesine bağlı olarak üretim biçimlerinin insan gücüne dayanması kırsal alanlardaki insanların kentlere göç etmesine neden olmuş ve kentler pek çok sorunla yüz yüze kalmıştır. Bu sorunlar sonrasında doğal çevrenin önemi ortaya çıkmış ve planlı kentleşme çalışmalarının önünü açmıştır. Endüstri Devrimi ile altyapı ve ulaşım sistemlerine kentsel planlama çalışmalarında ağırlık verilmiştir (Yağcı Topçu, 2021). Bu nedenle başlarda çoğunlukla anayollarının kesiştiği noktalarda oluşturulan meydanlar doğrudan kent içi ulaşımının bir parçası olmuştur. Kent nüfusları arttıkça da büyüyen kentlerde işlevleri farklılaşan meydan sayıları da artmıştır (Erel, 2007). Endüstri Devriminden günümüze kadar kültürel, fiziksel ve sosyo-kültürel paylaşımlara olanak veren meydanlar, kentin ve kentlilerin sosyal yaşamının odak noktası konumunda olmuştur (Durak, 2018).

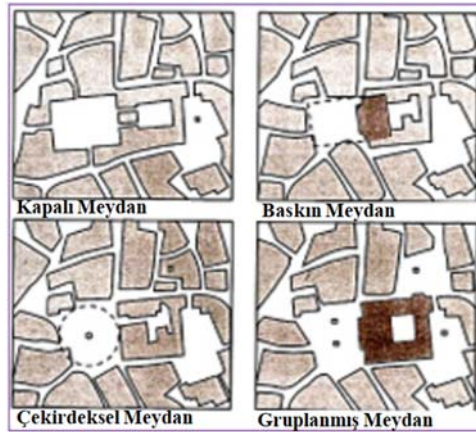
KENT MORFOLOJİSİ İÇERİSİNDE KENT MEYDANLARI

Kentsel morfoloji çalışmaları, kentlerin fiziksel dokusunu tanımlayan doğal ve yapılı çevre etkenlerinin sosyo-mekânsal parametreler çerçevesinde bir araya gelme koşullarını, oluşum, değişim ve dönüşüm süreçlerini etkileyen aktörlerin analizi olarak ifade edilmektedir. Kısaca kentsel morfoloji, yerleşmelerin karmaşık ve farklı yapısını kavrama çalışmalarıdır (Bilsel, 2015). Bu bağlamda bakıldığında kentlerin morfolojik yapısının oluşmasında da etken olan meydanların arka planını şekillendiren doğal-yapılı çevre, ekonomik, siyasi, sosyal, dini vb. pek çok etken bulunmaktadır (Ardıçoğlu&Uslu, 2018). Bu etkenler bağlamında meydanlar doğal ve yapılı çevresine, işlev ve amaçlarına göre farklı şekillerde tanımlanmaktadır (Tablo 1).

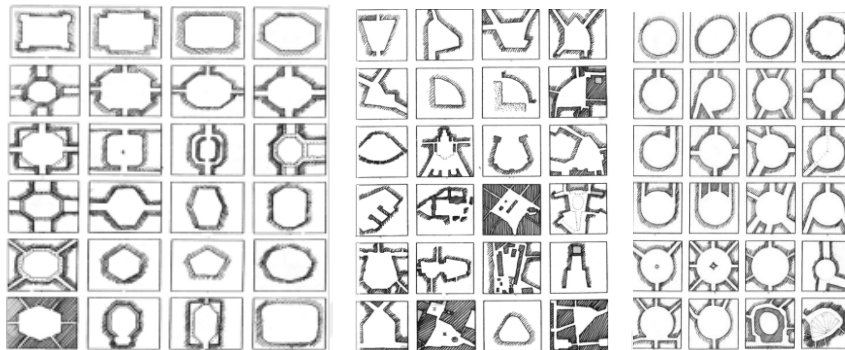
Tablo 1. Meydanların morfolojik oluşumunda etken unsurlar.

FİZİKSEL ÇEVRE	Doğal Çevre Faktörü	Topoğrafya
		İklim
		Bitki Örtüsü
FİZİKSEL ÇEVRE	Yapılı Çevre Faktörü	Yapı Cephe Sınırları
		Ulaşım Akslarının Kesişim Noktaları
		Kentsel Mobilya ve Donatı Elemanları
İŞLEV- FONKSİYON	Fiziksel Gereksinimler	Kullanıcı Gereksinimi
		Ulaşım
		Ticari Fonksiyon
		Rekreasyon Dinamikleri
İŞLEV- FONKSİYON	Toplumsal Gereksinimler	Dini
		Ekonomik
		Politik
		Kamusal
		Kültürel

Günümüze kadar yapılan çalışmalarda meydanların morfolojik oluşumunda etken unsurlar bağlamında meydanlar farklı şekillerde sınıflandırılmıştır. Zucker (1959), fiziksel çevrenin niteliği bağlamında ele aldığı sınıflandırmada meydanları etrafındaki yapılaşmaya bağlı olarak formlarına göre kapalı, çekirdek, baskın, gruplanmış ve şekilsiz olmak üzere beşe ayırmaktadır (Kalaycı, 2020), (Şekil 1).

Şekil 1. Zucker'ın meydan sınıflandırması (Erdönmez vd., 2016).

Krier (1979) ise, meydanların etrafını sınırlayan yapıların tabanlarındaki geometrik izlerine göre üçgen, dörtgen ve daire formu olarak üç ana sınıfa ayırmıştır (Şekil 2).

Şekil 2. Krier'in soldan sağa dörtgen, üçgen ve dairesel formu meydan sınıflandırması (Krier, 1979).

Meydanlar amaç ve işlevlerine göre tarihi meydan, resmi meydan, dini meydan, iskele meydanı, trafik meydanı şeklinde de sınıflandırılmıştır (Kır, 2009). Ancak bir meydan tek bir işleve yönelik olmayacağı gibi bir ya da birkaç işlevi bir arada barındırabilir (Altınçekiç, 2000).

Meydanlar hem form hem de işlevlerine göre sınıflandırıldığında bu sınıflandırmaların hepsini içine alacak şekilde kentlerin odak noktalarında yer alırlar. Örneğin Vatikan'da yer alan Aziz Petrus/ San Pietro Meydanı dini işlevi olup Zucker'ın gruplandırmasına göre kapalı, Krier'in sınıflandırmasına göre daire formu meydan olduğu görülür (Şekil 3). Yine Fransa'da yer alan Place Charles de Gaulle Meydanı da içerisinde yer alan Zafer Takı ile hem askeri sembol hem de yolların kesişim noktasında bir trafik meydanı olup baskın ve daire formu bir meydandır. İstanbul'da yer alan Beyazıt Meydanı, yakınında yer alan saray ve cami gibi anıtsal yapılar ile geçmişten günümüze tanık olduğu tarihi olaylar ve kentin odak noktalarından biri olması nedeniyle dini, ekonomik, kültürel, siyasi pek çok işlevi olan şekilsiz bir meydandır. Aynı şekilde pek çok gösterinin başlangıç noktası olan Taksim Meydanı da siyasi işlevinin yanı sıra yolların kesişim noktasında olması nedeniyle trafik işlevine sahip baskın ve daire formu bir meydandır (Şekil 4).

Şekil 3. Dini işleve sahip Aziz Petrus/San Pietro Meydanı (sol) (Sanat Tarihi ve Arkeoloji, 2024); Charles de Gaulle Meydanı, Zafer Takı (sağ) (Pinterest, 2023).

Şekil 4. Beyazıt Meydanı, İstanbul (sol) (Bilgi Üniversitesi, 2024); Taksim Meydanı (sağ) (Bianet, 2023).

Görüldüğü üzere tarih boyunca kent merkezleri içerisinde odak ve nirengi noktaları olan meydanlar, sahip oldukları kültürel zenginliklerle kentlerin tarihi devamlılığını sağlayan önemli bellek mekanlarıdır. Ancak hızlı ve plansız kentleşme süreçleri nedeniyle kentsel baskılara maruz kalarak tarihi karakterlerini yitirme riskiyle karşı karşıyadır. Kayseri tarihi kent merkezinde bulunan Cumhuriyet Meydanı da hızla büyüyen kent içinde pek çok müdahaleye maruz kalarak birçok dönüşüm geçirmiştir.

YÖNTEM

Kayseri tarihi Cumhuriyet Meydanı'nda Cumhuriyet Dönemi'nden günümüze kadar yaşanan değişimlerin incelendiği bu çalışmanın amacı, kentin gelişmesi sırasında kentsel ya da yapı ölçeğindeki değişimlerin tarihi Cumhuriyet Meydanı'na etkisi ve kent morfolojisi içerisindeki yerinin değerlendirilmesidir. Bu amaca yönelik literatür ve alan çalışması yapılmıştır. Literatür araştırması ile tarihi Cumhuriyet Meydanı ve çevresi hakkında tüm görsel ve yazılı bilgiler elde edilmiştir. Bu bilgiler

elde edildikten sonra tarihi Cumhuriyet Meydanı'ndaki Cumhuriyet Dönemi'nden günümüze kadar gerçekleşen değişimler dönemsel olarak ele alınmıştır. Bu dönemler, ülke genelindeki değişimlerin ve Cumhuriyet Meydanı'nın düzenlenmesine yönelik imar faaliyetleri bağlamında; Çaylak İmar Planı (1930), Aru İmar Planı (1945), Türkiye'de göç hareketlerinin başlaması (1950), Taşçı İmar Planı (1970), göçler, plansız kentleşme ve gecekondulaşmanın yoğunlaşması (1980), tarihi Cumhuriyet Meydanı'nda tarihi yapıların yıkımlarının gerçekleştirilmesi (1990), tarihi meydan etrafında kentsel baskı ve trafiğin artması (2000), tarihi meydana hafif raylı sistemin girmesi (2010) ve günümüz şeklinde seçilerek Kayseri kentinin değişimi ve dönüşümünde önemli kırılma noktaları olarak belirlenmiştir. Harita Genel Komutanlığı'ndan 1940, 1950, 1970, 1980, 1990, 2000, 2010'lu yıllara ve günümüze ait kentin hava fotoğrafları elde edilmiştir. Harita Genel Komutanlığı'ndan 1930'lu yıllara ait hava fotoğrafı elde edilememiş olup bu dönemdeki değişimler sadece Çaylak İmar Planı'ndan ve diğer belgelerden izlenmiştir. Alan çalışması ile de mevcut durum tespiti yapılmış, meydan etrafında yer alan yapılar yerinde incelenmiştir. Elde edilen tüm veriler ile tarihi meydanın geçirmiş olduğu değişiklikler dönemsel olarak ortaya konulmuştur.

KAYSERİ CUMHURİYET MEYDANI

Tarihi günümüzdeki Kayseri kent merkezine 24 km mesafede bulunan Hitit kenti Kültepe'ye kadar uzanan Kayseri kenti Roma, Halife Muaviye, Bizans, Danişmend, Eratna, Kadı Burhaneddin, Karamanoğulları Beyliği, Anadolu Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde varlığını göstermiş ve her zaman önemli ticaret yolları üzerinde yer almıştır. Bu nedenle de ekonomik yapısı güçlü olmuş ve bunu mimarileri ile ortaya koymuştur. Geçmişinde etnik olarak Müslüman, Ermeni ve Rum nüfusunun bir arada yaşadığı Kayseri kentinde çok kültürlü bir mimari oluşmuştur. Cumhuriyet'in ilanından sonra 1924 yılında il olan Kayseri kentinde ticari ve sanayi faaliyetler etkin bir biçimde devam ederek hızlı nüfus artışı yaşamıştır. Artan nüfusa bağlı olarak fiziksel olarak büyüyen kent 1989 yılında Büyükşehir olmuştur (Yılmaz Bakır, 2012).

Tarihi kent merkezinde yer alan Cumhuriyet Meydanı günümüzde Melikgazi ilçesinde bulunmaktadır. Kentin önemli ulaşım aksları günümüz isimleri ile tarihi meydan Park Bulvarı, İstasyon Caddesi, Sivas Caddesi ve Seyit Burhanettin Bulvarı'nın birleştiği kesişim noktasında konumlanmaktadır (Şekil 5). Cumhuriyet Meydanı yakın çevresinde günümüzde Kale, Ok Burcu, Hunat Hatun Külliyesi, Sahabiye (Sahip Ata) Medresesi, Zeynel Abidin Türbesi, Kapalı Çarşı, Kurşunlu Cami, Saat Kulesi ve Atatürk Heykeli yer almaktadır.

Şekil 5. Cumhuriyet Meydanı (Yazarlar tarafından üretilmiştir).

CUMHURİYET ÖNCESİ

Günümüz Kayseri kent merkezi Roma Dönemi'nde Kale'nin inşa edilmesi ile başlamıştır. Anadolu Selçuklu Dönemi'nde saltanat sarayı, İç Kale ile bütünleşmiş bir şekilde inşa edilmiş (Gabriel, 1954; Eravşar, 2000) ve güven tesis edildikçe Kale etrafında yapılaşma başlamıştır. Bu dönemde saltanat sarayının önü "Saray Önü Meydanı" olarak adlandırılmıştır (Karatepe, 1999). Sarayın kuzeyinde Sahabiye Medresesi'nin 1267 yılında imaret, mescit, hamam, hangar ve çeşmeden oluşan bir külliye olarak inşa edildiği düşünülmektedir. Yine bu alanda 13. Yüzyılda medrese, hamam, cami ve türbeden oluşan Hunad Hatun Külliyesi ve bu külliyenin devamında, 14. yüzyılda Zeynel Abidin Türbesi inşa edilmiştir (Çayırdağ, 2001).

Osmanlı Dönemi'nde de meydan çevresinde yoğun yapılaşma devam etmiş olup 15. Yüzyılda Kapalıçarşı, 1576 yılında Kurşunlu Cami, 1869 yılında Belediye teşkilatının kurulması ile Hükümet Konağı, Belediye Binası, Askerlik Dairesi ve Askeri Hastane gibi kamusal yapılar inşa edilmeye başlanmıştır (Çabuk, 2012). Bu dönemde askeri kışlanın bu alanda bulunmasından dolayı "At Meydanı" adı ile de kullanılmaya başlanmıştır. Bu meydanın sebze bahçesi olan büyük bir bölümü 1901 yılında Millet Bahçesi adıyla geniş bir park haline getirilmiştir (Çalışır Hovardaoğlu&Akin, 2010). Saat Kulesi de 1906 yılında inşa edilmiştir (Erkiletlioğlu, 2006). Meydan bölgesinde yapılaşma devam ederken yol düzenleme çalışmaları ile 1909 yılında Sivas Yolu açılmıştır. Sivas Yolu ile birlikte 1910'lu yıllarda bu meydandan kentin üç yönüne doğru üç ana cadde açılmış ve bu üç cadde bu meydanda kesişmiştir (Çalışır Hovardaoğlu&Akin, 2010). 1916 yılı Sami Haritası'nda 1 numara ile Sivas Yolu görülmektedir (Şekil 6). Bu haritada Tavlusun (2 numaralı), Talas (3 numaralı), Hisarcık- Kıranardı (4 numaralı), Ulukışla (5-6 numaralı), Erkilet (7 numaralı-İstasyon Caddesi aksı), Mancusun (8 numaralı), Tomarza (9 numaralı) ve İncesu'ya (10 numaralı) giden yollar görülmektedir (Sönmez&Alper, 2012). Görüldüğü üzere bu dönemde kentin Kale etrafındaki tarihi kent merkezine doğru ulaşım akslarının yoğunlaştığı bir odaklanma söz konusudur.

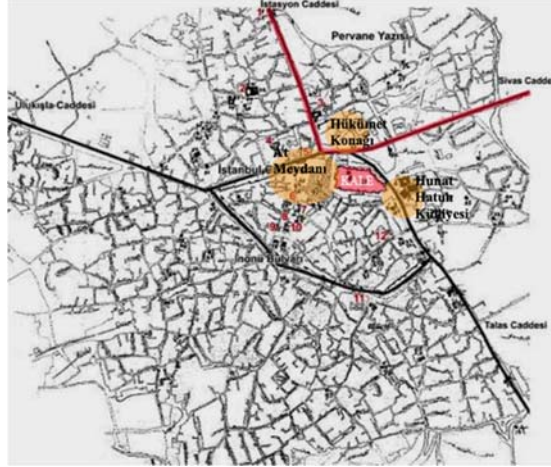
Şekil 6. Sami Haritası, 1916 (Sönmez&Alper, 2012).

CUMHURİYET DÖNEMİ'NDEN GÜNÜMÜZE

Türkiye'de Cumhuriyet'in ilanı ile yeni bir yönetim sistemi mimari ve kentleşmede kendisini göstermiştir. Bu bağlamda özellikle kamu yapıları ve bu yapıları çevreleyen alanların düzenlenmesine yönelik çağdaş ve milli bir mimari anlayış hâkim olmuştur. Bu düşünce ile özellikle hükümet konakları ve Atatürk heykellerinin yer aldığı meydan ve parkların oluşturulması hedeflenmiştir. Kamu yapılarının yoğun olduğu Kayseri tarihi kent merkezinde de 1930'lu yıllara kadar At Meydanı olarak adlandırılan alanda bu hedefler doğrultusunda pek çok düzenleme yapılmıştır.

Gabriel (1954), 1920'lerin sonunda Kayseri kenti ile ilgili yaptığı çalışmalarda tarihi yapıların ve etraflarının kötü ve bakımsız olduğunu, cami, medrese ve mezarlıklar arasındaki türbelerin estetiklerinin

bozulduğunu depo ve ahır olarak kullanıldığını ifade etmiştir (Karademir, 2019). Bunun yanı sıra At Meydanı olarak adlandırılan Cumhuriyet Meydanı etrafındaki yollarda düzenleme çalışmaları olmuştur. 1916 yılı haritasında bir sokak aksı olarak gösterilen İstasyon Caddesi 1927 yılında kentte yapılan tren istasyonu ile genişletilmiş ve İstasyon Caddesi adını almıştır. Yine İstanbul Caddesi de (günümüz adı ile Park Bulvar) genişletilerek düzenlenmiştir (Sönmez&Alper, 2012), (Şekil 7). Bu dönemde Cumhuriyet Meydanı etrafındaki yol akslarının güçlendirildiği görülmektedir.

Şekil 7. Kayseri, 1920'lerin sonu (Sönmez&Alper, 2012).

Cumhuriyet Meydanı ve çevresindeki düzenlemelerin bir plan dahilinde geliştirilmesi 1930'lu yıllarda Çaylak İmar Planı ile başlamıştır. Çaylak İmar Planı'nın (1933-1935) öne çıkan özellikleri kentin organik dokusunun ızgara plana geçiş yapması (Arın Samancı, 2019), kenti eski ve yeni olmak üzere kenti ikiye ayırması ve kente sanayi bölgesi önermesi olmuştur (Karademir, 2019). Bu imar planı yeni yol aksları da önermiştir. Bu imar planı kapsamında Cumhuriyet Meydanı çevresinde yer alan Kale etrafındaki hendekler ve Kapalıçarşı'nın meydana kadar uzanan kısımları yıkılmıştır (Çalışkan, 2002). Bu süreçte Cumhuriyet Meydanı'nı genişletme kapsamında Hükümet Konağı, Belediye Otel, Belediye Binası ve Eczanesi yıkılmış ve bunların yerine Tan Sineması, Şehir Kulübü, Belediye Binası inşa edilmiştir (Erkiletlioğlu, 1998; Çalışır Hovardoğlu&Akın, 2010), (Şekil 8). Çaylak İmar Planı'nda ilk kez bu alana Hükümet Meydanı ifadesi yer verilmiştir (Tekinsoy, 2011). Bu yıllarda kent meydanlarında yer alan Hükümet Konakları önündeki Atatürk Heykelleri, Türkiye'deki diğer kentlerde olduğu gibi bu dönemde Kayseri Cumhuriyet Meydanı'nda yapılmış ve resmi bir nitelik kazanmıştır (Şekil 9). Yine 1935 yılında Paşa Hamamı yıkılmış, 1936 yılında Kurşunlu Cami etrafındaki mezarlık alanı düzenlenerek meydana dahil edilmiştir (Arın Samancı, 2019).

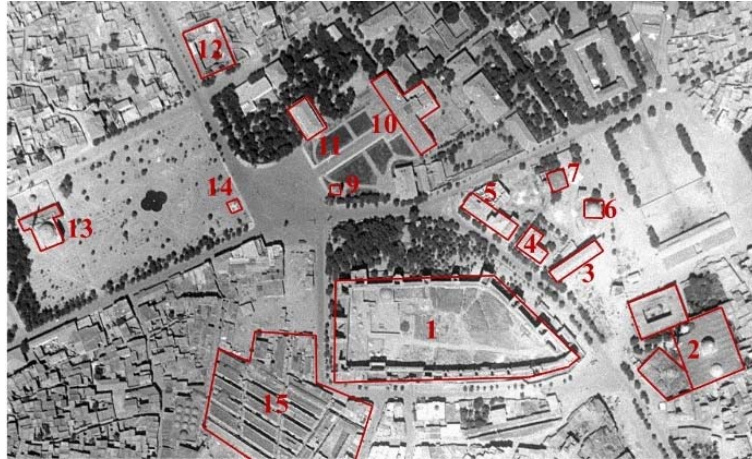

Şekil 8. Tan Sineması (soldaki bina) çevresindeki bayram töreni (Mustafa Şenalp Arşivi; Arın Samancı, 2019).

Şekil 9. İstasyon Caddesi ve Atatürk Heykeli (Yaman, 2023).

Cumhuriyet Meydanı'nda 1940'lı yıllara gelindiğinde yıkılan Hükümet Konağı yerine ikinci Hükümet konağı inşa edilmiş ve 1942 yılında hizmete açılmıştır. Kayseri kentinde 1945 yılında modern planlama anlayışı ile yaşam alanlarının düzenlendiği Aru İmar Planı (1945) geleneksel dokuya ciddi zarar vermiştir (Karademir, 2019). Bu yıllarda Cumhuriyet Meydanı çevresinde yer alan Zeynel Abidin Türbesi yanında bulunan medrese yıkılmış ve mezarlık alanları kaldırılmış ve bunların yerine de Posta Telgraf Telefon (PTT), tekel, iş merkezi, kütüphane, Alemdar Otel ve Sineması binaları inşa edilmiştir. Cumhuriyet meydanı ve çevresini içine alan 1948 onaylı kadastr haritasında meydan Ulus Meydanı olarak adlandırılmıştır (Çalışır Hovardaoglu&Akin, 2010), (Şekil 10).

Şekil 10. Cumhuriyet Meydanı 1940'lı yıllar. 1- Kayseri Tarihi Kalesi, 2- Hunat Hatun Külliyesi, 3- Fevzioğlu İş Merkezi, 4- Tekel Binası, 5- PTT Binası, 6- Zeynel Abidin Türbesi, 7- Ok Burcu, 8- Alemdar Sineması ve Oteli, 9- Saat Kulesi, 10- İkinci Hükümet Konağı, 11- Tan Sineması, 12- Sahip Ata Medresesi, 13- Kurşunlu Cami, 14- İlk Atatürk Heykeli, 15- Kapalı Çarşı (HGM, 2023).

Cumhuriyet Meydanı 1950'li yıllara gelindiğinde Kurşunlu Cami çevresindeki park, tarihi, kamu, ticari ve askeri binalar ile çevrelenmişti. Bu yıllara ait Şekil 11'de Sivas Caddesi'nin genişletildiği, Atatürk Heykelinin bulunduğu Kurşunlu Cami çevresindeki alanın park ve Saat Kulesi ile Hükümet Konağı arasının da tören alanı olarak düzenlendiği görülmektedir (Şekil 12). Genel olarak 1950'li yıllarda yapı bazında yapılar Cumhuriyet Meydanı'nda korunmuştur. Ancak 1960'lı yıllarda Görsel 11'de 11 numara ile gösterilen Tan Sineması yıkılmıştır (Arın Samancı, 2019). T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (GEEAYK) Cumhuriyet Meydanı ve yakın çevre yapılarından 1968 yılında Hunad Hamamı'nı tescillemiştir.

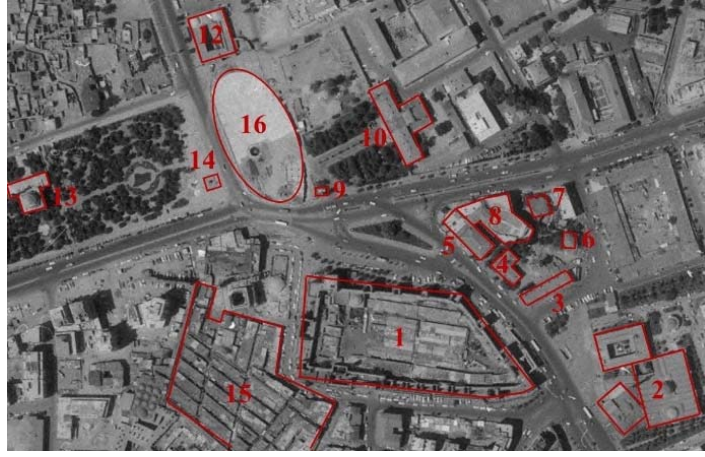

Şekil 11. Cumhuriyet Meydanı 1950’li yıllar, Tan Sineması yıkılmadan önce. 1- Kayseri Tarihi Kalesi, 2- Hunat Hatun Külliyesi, 3- Fevzioğlu İş Merkezi, 4- Tekel Binası, 5- PTT Binası, 6- Zeynel Abidin Türbesi, 7- Ok Burcu, 8- Alemdar Sineması ve Oteli, 9- Saat Kulesi, 10- İkinci Hükümet Konağı, 11- Tan Sineması, 12- Sahip Ata Medresesi, 13- Kurşunlu Cami, 14- İlk Atatürk Heykeli, 15- Kapalı Çarşı (HGM, 2023).

Şekil 12. Cumhuriyet Meydanı 1950’li yıllarda Saat Kulesi ve Hükümet Konağı önünde bir tören (Arın Samancı, 2019).

Kayseri kentinde 1970’li yıllarda 1945 Aru İmar Planı’nın kentin artan nüfusuna yönelik ihtiyaçları karşılayamadığı görülmüş ve 1975 yılında Taşçı İmar Planı hazırlanmıştır (Yılmaz Bakır, 2012). Bu yıllarda Cumhuriyet Meydanı’nı genişletme çabaları nedeniyle yol genişletme çalışmaları dürmüştür. Şekil 13’te görüldüğü gibi meydanda oluşturulan kavşak güçlenerek trafik aksına dönüşmeye başlamıştır. Kapalı Çarşı’nın kuzeyinde 1970’li yılların sonuna doğru Bürüngüz Cami (Turgut, 2020) ve yer altı çarşısı inşa edilmiştir. Cumhuriyet Meydanı’na 1976 yılında ikinci Atatürk Heykeli yerleştirilmiş ve ilk heykel Belediye’nin önündeki caddenin orta refüjüne taşınmıştır (Karatepe, 1999). 1976 yılında Cumhuriyet Meydanı çevresinde yer alan Hunad Camisi, Medresesi, Türbesi, Sahabiye Medresesi, Çeşmesi ve yanındaki kalıntılar, Kapalıçarşı, Zeynel Abidin Türbesi, İçkale, İçkale Camisi, Saat Kulesi ve Muvakkithane tescil edilmiştir (Çalışır Hovardaoglu&Akın, 2010).

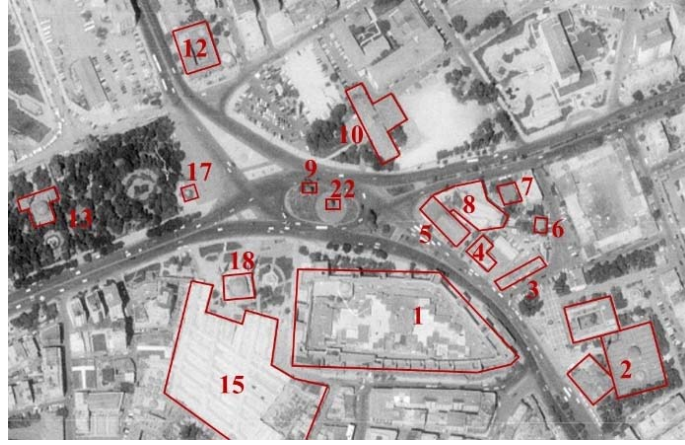
Şekil 13. Cumhuriyet Meydanı 1970’li yılların başı. 1- Kayseri Tarihi Kalesi, 2- Hunat Hatun Külliyesi, 3- Fevzioglu İş Merkezi, 4- Tekel Binası, 5- PTT Binası, 6- Zeynel Abidin Türbesi, 7- Ok Burcu, 8- Alemdar Sineması ve Oteli, 9- Saat Kulesi, 10- İkinci Hükümet Konağı, 12- Sahip Ata Medresesi, 13- Kurşunlu Cami, 14- İlk Atatürk Heykeli, 15- Kapalı Çarşı, 16- Eski Tören Alanı (HGM, 2023).

Türkiye’de büyük kentlere göçün hız kazandığı 1980’li yıllar artan sanayi ve ticaret hacmi ile Kayseri kentinde de göçleri artmıştır. Bu nedenle Kayseri tarihi kent merkezinin yoğunlaşması 1986 yılında hazırlanan Topaloğlu-Berksan İmar Planı’nda önerilmiştir (Tırnakçı, 2020). Bu durum Cumhuriyet Meydanı’nın yeniden düzenlenmesini gündeme getirmiştir. Bu bağlamda Cumhuriyet Meydanı 1980’li yıllardan itibaren yoğunlaşmaya başlamış ve kentin önemli ulaşım akslarının kesiştiği önemli bir konuma gelmiştir. Şekil 14’te görüldüğü üzere yol genişletme nedeniyle Eski Tören Alanı kaldırılmış ve Saat Kulesi de yolların orta refüjünde kalmıştır. Bu süreçte 1984 yılında Saat Kulesi’nin önüne üçüncü Atatürk Heykeli inşa edilmiş ve Bürüngüz Cami önündeki yapılar kaldırılmıştır.

Şekil 14. Cumhuriyet Meydanı, 1980’li yılların sonu. 1- Kayseri Tarihi Kalesi, 2- Hunat Hatun Külliyesi, 3- Fevzioglu İş Merkezi, 4- Tekel Binası, 5- PTT Binası, 6- Zeynel Abidin Türbesi, 7- Ok Burcu, 8- Alemdar Sineması ve Oteli, 9- Saat Kulesi, 10- İkinci Hükümet Konağı, 12- Sahip Ata Medresesi, 13- Kurşunlu Cami, 15- Kapalı Çarşı, 17- İkinci Atatürk Heykeli, 18- Bürüngüz Cami, 22- Üçüncü Atatürk Heykeli (HGM, 2023).

1990’lı yıllar Cumhuriyet Meydanı çevresindeki Hükümet Konağı (1996), Tekel Binası (1996), Alemdar Otel ve Sineması (1997), Fevzioglu İş Hanı’nın (1995) yıkıldığı dönemdir. İkinci Atatürk Heykeli de 1995 yılında Fuar Kültür Park içerisine taşınmıştır (Şekil 15). 1999 yılına gelindiğinde Cumhuriyet Meydanı’nın çevresinde Hükümet Konağı’nın önü otopark kullanımında olup Yeraltı Çarşısı’nın bacalarının kötü görüntüsü ile meydan plansız ve bakımsız bir görüntüye sahipti.

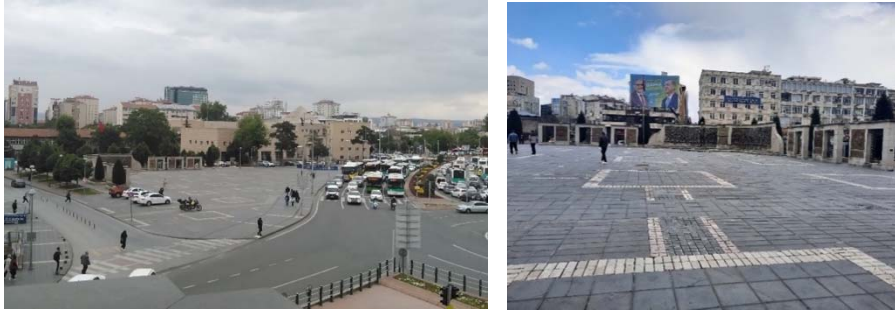

Şekil 15. Cumhuriyet Meydanı, yıkımların gerçekleşmediği 1990'lı yılların başı. 1- Kayseri Tarihi Kalesi, 2- Hunat Hatun Külliyesi, 3- Fevziöğlü İş Merkezi, 4- Tekel Binası, 5- PTT Binası, 6- Zeynel Abidin Türbesi, 7- Ok Burcu, 8- Alemdar Sineması ve Oteli, 9- Saat Kulesi, 10- İkinci Hükümet Konağı, 12- Sahip Ata Medresesi, 13- Kurşunlu Cami, 15- Kapalı Çarşı, 17- İkinci Atatürk Heykeli, 18- Bürüngüz Cami, 22- Üçüncü Atatürk Heykeli (HGM, 2023).

Cumhuriyet Meydanı 2000'lere geldiğinde pek çok yapı yıkılmış ve meydan tarihi kimliğini büyük ölçüde kaybetmiştir. Bu yıkımlar 2000'li yılların başında da devam etmiş ve PTT binası da 2004 yılında yıkılmıştır (Şekil 16). Yıkılan ikinci Hükümet Konağı sonrasında üçüncü Hükümet Konağı da 2000 yılında tamamlanmıştır. Yoğun ve bakımsız olan meydan için 2006 yılında meydan düzenleme projesi uygulamaya konulmuştur. Yeni toplu taşıma sistemleri (hafif raylı sistem), yaya ulaşımı gibi sistemleri de içeren bu proje 2009 yılı itibarıyla tamamlanmıştır. Saat Kulesi ve Atatürk Heykeli etrafında gerçekleşen motorlu araç trafiği bu proje ile değişerek hafif raylı sistem meydanın güneyinde, motorlu araç trafiği ise kuzeyinde akış sağlamıştır. Trafik yoğunlaştığı alanda otopark olarak kullanılan Hükümet Konağı ve Sahabiye Medresesi'nin köşe kısmı tören alanı olarak düzenlenmiştir (Şekil 17). Ayrıca İç Kale düzenlemesine yönelik 2008 yılında bir yarışma projesi düzenlenmiştir.

Şekil 16. Cumhuriyet Meydanı, PTT binasının henüz yıkılmadığı 2000'li yılların başı. 1- Kayseri Tarihi Kalesi, 2- Hunat Hatun Külliyesi, 5- PTT Binası, 6- Zeynel Abidin Türbesi, 7- Ok Burcu, 9- Saat Kulesi, 12- Sahip Ata Medresesi, 13- Kurşunlu Cami, 15- Kapalı Çarşı, 18- Bürüngüz Cami, 19- Üçüncü Hükümet Konağı, 22- Üçüncü Atatürk Heykeli (HGM, 2023).

Şekil 17. Oluşturulan yeni tören alanı (Yazar arşivi, 2023).

2010'lu yıllara gelindiğinde İç Kale düzenlenmesine ait yarışmayı kazanan proje 2013 yılında uygulamaya konulmuş ve 2019 yılında tamamlanmıştır. Bu proje ile köhneleşmiş İç Kale düzenlenmiş ve yeni işlevlerle kent kullanıcılarının kullanımına sunulmuştur. Cumhuriyet Meydanı'na toplu taşımaya yönelik raylı sistemin ikinci etabı 2014 yılında tamamlanmış ve Talas ilçesi ile bağlantı kurmuştur (Şekil 18).

Şekil 18. Cumhuriyet Meydanı, 2010'lu yıllar. 1- Kayseri Tarihi Kalesi, 2- Hunat Hatun Külliyesi, 6- Zeynel Abidin Türbesi, 7- Ok Burcu, 9- Saat Kulesi, 12- Sahip Ata Medresesi, 13- Kurşunlu Cami, 15- Kapalı Çarşı, 18- Bürüngüz Cami, 19- Üçüncü Hükümet Konağı, 20- Raylı Sistem Durağı, 21- Yeni Tören Alanı, 22- Üçüncü Atatürk Heykeli (HGM, 2023).

2020'li yıllarda Cumhuriyet Meydanı ve çevresinde tarihi yapıların bakım onarımı dışında yıkılan ya da eklenen yapı olmamış olup hafif raylı sistemleri ile ulaşımaya çözüm arayışı sürmüştür. 2023 yılında üçüncü etabı tamamlanan raylı sistem, kent içi alışveriş merkezlerine ve yeni yerleşim alanlarına bağlantı kurmuştur. Yine 2023 yılında dördüncü etabı ile de kentin başka yönlerine bağlantı kuran hafif raylı sistem Cumhuriyet Meydanı'nı daha yaya dostu, daha yeşil ve daha temiz havası olan bir alana dönüştürmüştür (Şekil 19).

Şekil 19. Cumhuriyet Meydanı, 2020'li yıllar. 1- Kayseri Tarihi Kalesi, 2- Hunat Hatun Külliyesi, 6- Zeynel Abidin Türbesi, 7- Ok Burcu, 9- Saat Kulesi, 12- Sahip Ata Medresesi, 13- Kurşunlu Cami, 15- Kapalı Çarşı, 18- Bürüngüz Cami, 19- Üçüncü Hükümet Konağı, 20- Raylı Sistem Durağı, 21- Yeni Tören Alanı, 22- Üçüncü Atatürk Heykeli (HGM, 2023).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kentlerin odak noktalarında yer alan meydanlar kentlerin sosyo-ekonomik yapısı, yaşayış/ düşünüş şekli, amaçları, doğal/ yapılı çevre gibi pek çok unsurla şekillenen alanlardır. Diğer bir deyişle, insanların ekonomik, sosyal ya da siyasal pek çok amacı doğrultusunda bir araya gelerek kültürel birikimlerini paylaştığı, etkileşimde bulunduğu ve kent yaşamını deneyimlediği mekânsal mekanlardır. (Lynch (2010), kentlerin okunabilirlik düzeyinin ve kentsel imgelerin araştırılmasında kentsel mekân bileşenlerini düğüm/odak noktaları, bölgeler, yollar, sınırlar/kenarlar ve işaret öğeleri/vurgu/röper noktaları olarak beş başlıkta ele almıştır. Kent meydanları da düğüm ve odak noktaları bağlamında bir kentin okunabilirliği ve imgesinin oluşmasında önemli kentsel mekânlardır. Zucker (1959), tarih boyunca kentlere kimlik ve kişilik kazandıran, kentin odak noktası konumunda olan meydanları toplumsal ve sosyal olayların yansıtıldığı alanlar olarak ifade etmektedir (Önder&Aklanoğlu, 2002).

Günümüzde gelişen teknoloji ile hızla büyüyen kentlerin tarihi kent merkezleri yoğun kentsel baskılar altında kalmıştır. Genellikle kentlerin ilk kurulduğu bu alanların merkezlerinde yer alan meydanlar, yoğun ticari faaliyetlerle birlikte kent trafiğine maruz kalmaktadır. Ticari ve trafik alanları içinde kalmış bu meydanlar son yıllarda yerlerini alışveriş merkezlerine (AVM) bırakarak geçmişteki işlevlerini ve niteliklerini yitirmektedir (Yağcı Topçu, 2021). Oysaki kentlerin morfolojik oluşumunda ve belleğinde bir nirengi noktası olan bu meydanların işlev ve niteliklerini kaybetmesi kentlerin tarihsel sürekliliğinin yok olmasına neden olacaktır.

Kentlerin morfolojik yapısı içerisindeki tarihi kent meydanlarının işlev ve niteliklerinin değişiminin Kayseri tarihi kent merkezinde yer alan Cumhuriyet Meydanı örneği üzerinden ele alındığı bu çalışma Cumhuriyet Dönemi ile günümüz aralığında incelenmiştir. Cumhuriyet'in ilanı ile kentlerde çağdaş ve milli unsurların esas alındığı bir mimari anlayış hâkim olmuştur. Bu bağlamda kamu yapıları etrafında gelişen kent meydanlarında yeşil, düzenli ve temiz alanların oluşturulması hedeflenmiştir. Kayseri Cumhuriyet Meydanı'nda da bu hedefler doğrultusunda düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır. Cumhuriyet Meydanı'nda ilk planlı düzenlemelerin başladığı 1930'lu yıllarda pek çok Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Dönemi yapısı (Paşa Hamamı, Kapalı Çarşı'nın meydana uzanan kısımları, Kale hendekleri, Kurşunlu Cami etrafındaki mezarlık alanı, birinci Hükümet Konağı, Belediye Otel, Belediye Binası ve Eczanesi) yıkılmasına rağmen etrafında yeni inşa edilen Belediye Binası, Tan Sineması, Şehir Kulübü ile kentin önemli ulaşım akslarının geçtiği, tüm ticari, resmi ve sosyal işlevlerinin gerçekleştiği kentin odak noktasında şekilsiz ve organik şekilde gelişen bir meydandır. Zaman içinde 1940'lı yıllarda Zeynel Abidin Türbesi yanında bulunan medrese yıkılmış ve mezarlık alanları kaldırılarak meydan genişletilmiş, ikinci Hükümet Konağı, Tekel, Posta Telgraf Telefon (PTT), kütüphane, iş merkezi, Alemdar Otel ve Sineması inşa edilerek alan kent içinde yine odak noktası olarak işlev görmeye devam etmiştir. Etrafındaki yıkımlar (Tan Sineması), yol genişletme çalışmaları ve anıtsal yapıların (Hunad Camisi, Medresesi, Türbesi ve hamamı, Sahabiye Medresesi, Çeşmesi ve yanındaki kalıntılar, Kapalıçarşı, Zeynel Abidin Türbesi, İçkale, İçkale Camisi, Saat Kulesi ve Muvakkithane) tescil süreçleri ile 1980'li yıllara kadar gelen Cumhuriyet Meydanı, hala Kayseri kentinin şekillenmesinde odak noktası ve kent kimliğinde önemli bir konuma sahip olan resmi, ticari, sosyal işlevleri olan organik dokuda gelişen şekilsiz bir meydandır. Bu süreç içerisinde 1935 yılında dikilen Atatürk Heykelinin yeri değiştirilmiş, 1976 yılında ikinci bir Atatürk Heykeli ve Saat Kulesi'nin yakınına 1984 yılında da üçüncü bir Atatürk Heykeli daha dikilmiştir. Kayseri kentinde 1980'li yıllarda artan göçler nedeniyle artan nüfus, plansız kentleşmenin önünü açmıştır. Cumhuriyet Meydanı'na bu sorunlar yansımış olup çarpık yapılaşma ve bakımsızlığın yanı sıra trafikte bir kavşak noktasına dönüşmüştür. Bu durumun yanı sıra 1990'lı yıllarda ikinci Hükümet Konağı, Tekel Binası, Hükümet Konağı (1996), Tekel Binası (1996), Alemdar Otel ve Sineması (1997), Fevzioglu İş Hanı'nın (1995) yıkılması ile bir dönemin daha izleri silinmiştir. 2000'li yıllarda meydanın düzenlenmesi ile ilgili projelerin yapılmasına başlanmış ve bu konuda yarışmalar da düzenlenmiştir. Böylece tekrar gündeme

gelen Cumhuriyet Meydanı'nda inşa edilen üçüncü Hükümet Konağı, meydan düzenleme çalışmaları, ulaşımda hafif raylı sistemin kentin birçok noktasına erişim sağlaması ve İç Kale'nin yeniden işlevlendirilmesine yönelik restorasyon projeleri ile canlanmaya başlamıştır. Bütün bu çalışmalar ve Kayseri kentinin tarihi kent çekirdeğinin içinde olması doğu-batı aksında gelişen Kayseri kentinin hala kamusal alanı olarak Cumhuriyet Meydanı'nın tekrar kentin odak noktası olmasına katkı sağlamıştır.

Tarih boyunca meydanlar pazar yeri, toplanma-tören-sanatsal etkinlik alanı, buluşma-toplumsal hareketlerin başlangıç noktası gibi pek çok amaca hizmet etmiş ve geçmişten günümüze bellek mekanları olarak tarihi sürekliliği sağlayan ve kentlerin morfolojik oluşumunda önemli referans noktaları olmuştur. Ancak Cumhuriyet Meydanı ve çevresine bakıldığında Cumhuriyet dönemi ile başlayan düzenleme çalışmaları bir önceki dönemin izlerinin silinerek yapıldığını göstermektedir. Bunun sonucunda da meydanda Cumhuriyet Dönemi'ne ait üçüncü Atatürk Heykeli'nden başka bir şey kalmamıştır. Sonuç olarak, Cumhuriyet Meydanı ve çevresinde yapılan düzenlemeler Cumhuriyet Dönemi'ne ait kentsel katmanlaşmanın izlerini silmekten öteye gidememiştir. Bütün bunların yanı sıra, günümüzde oldukça büyüyen Kayseri kentinde birçok odak noktası bulunmakla beraber hala etrafında yer alan tarihi Kale, Hunad Camisi, Medresesi, Türbesi ve hamamı, Sahabiye Medresesi, Çeşmesi ve yanındaki kalıntılar, Kapalıçarşı, Zeynel Abidin Türbesi, İçkale, İçkale Camisi, Saat Kulesi ve Muvakkithane yapıları ile Cumhuriyet Dönemi olmaksızın geçmişin izlerini taşıması nedeniyle kentin morfolojisinde cazibe merkezi olma özelliğini devam ettirmektedir. Daha önce trafik için tek göbekli olan Cumhuriyet Meydanı günümüzde iki göbekli olup trafik, ticari, sosyal ve resmi işlevlere sahip dairesel formlu baskın bir meydandır.

Bu bağlamda Cumhuriyet Meydanı'nın sembol ve bellek mekânı olarak sürdürülebilir bir şekilde geleceğe taşınması için yapılacak düzenlemelerde;

- Sadece meydanın fiziksel boyutu değil, sosyal ve kültürel boyutu da ele alınmalı,
- Kentin katmanlaşmasının okunacağı her dönem yapısının korunmalı,
- Kamusal alan olarak toplumsal etkileşimi ve işlevselliği teşvik edilmeli,
- Yaya dostu ve erişilebilir olmalı,
- Toplumun değişen ihtiyaçlarını dikkate alınmalı,
- Toplumun her kesiminin faydalanacağı çeşitli sosyal donatılara yer verilmeli,
- Araç trafiği yer altına alınmalı,
- Güvenilir ve doğru bilgilere ulaşmak için yapılan çalışmalar dönemsel olarak belgelenmeli,
- Deprem kuşağında olan Kayseri kentinde Cumhuriyet Meydanı'nın acil toplanma alanı olarak acil eylem planı hazır olmalıdır.

BİLGİLENDİRME

Bu araştırma makalesi Yüksek Lisans Tezinden üretilmiştir.

ÇIKAR ÇAKIŞMASI

Yazarlar makale hakkında herhangi bir çıkar çakışması olmadığını beyan ederler.

KAYNAKÇA

Akman, K. (2020). Kent Meydanlarının Önemi ve Değişen İşlevi. Akademik Düşünce Dergisi, (1), 17-33.

Altınçekiç, H. S. (2000). İstanbul Metropolünde Meydanların Rekreatif İşlev Yönünden Önemi Üzerine Araştırmalar. [Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü]. İstanbul.

- Ardıçoğlu, R & Uslu, A. (2018). Meydanların Morfolojik Değişimi: Beyazıt Meydanı Örneği. "DeğişKent" Değişen Kent, Mekân ve Biçim Türkiye Kentsel Morfoloji Araştırma Ağı II. Kentsel Morfoloji Sempozyumu, Bildiriler Kitabı. İstanbul. 589-609.
- Arın Samancı, K. M. (2019). Kayseri Meydanının Cumhuriyet Dönemi Modernizm Yaklaşımı Bağlamında Değişimi: Eski Hükümet Konağı Örneği [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı]. İstanbul.
- Aykılıç, B. (2015). Kentsel Mekân Olarak Meydanlar. [Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İç Mimarlık Anabilim Dalı]. İstanbul.
- Bianet. Taksim Meydanı'na cami ısrarının kısa tarihi. Retrieved Jun 3, 2024, from <https://bianet.org/haber/taksim-meydani-na-cami-ısrarinin-kisa-tarihi-244803>
- Bilgi Üniversitesi. (2024). Beyazıt Meydanı'nı Tasarlarken. <https://mag.bilgi.edu.tr/tr/haber/beyazit-meydanini-tasarlarken-yeni-bir-kentsel-oku/>
- Bilsel, C. (2015). Kent Tarihi Araştırmalarında Mekân Bilimsel Bir Yaklaşım: Batı'da ve Türkiye'de Kentsel Morfoloji Çalışmalarının Öncülleri. Türkiye Kentsel Morfoloji Ağı, 59-77.
- Çabuk, S. (2012). Kayseri'nin Cumhuriyet Dönemindeki İlk Kent Düzenlemesi: 1933, Çaylak Planı. Metu JFA, 29(2), 63-87.
- Çalışır Hovardoğlu, S., & Akın, N. (2010) "Kentsel Katmanlaşmanın Belgelenmesi: Kayseri Cumhuriyet Meydanı ve Yakın Çevresi", İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık, Planlama, Tasarım. Cilt:9, Sayı:2, s.121-132, İstanbul.
- Çalışkan, N., (2002). Hayatımızın Kıyısından, Elif TV Programı, Kayseri.
- Can, A. (2003). Antik Kent ile bu Mekânı Üreten Toplumun Deđerler Sistemi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi ve Atina Örneği. [Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü]. İstanbul.
- Çayırdağ, M. (1982). Kayseri'de Selçuklu ve Beylikler Devri Binalarında Bulunan Taşçı İşaretleri. Türk Etnografya Dergisi, (67), 79-114.
- Çulcuoğlu, G. (1995). Meydanların Önemi ve Tarihsel Gelişimi. Bilkent Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Ankara, 19-20.
- Durak, H. (2018). Tarihi Kent Meydanları ve Donatılarının Peyzaj Mimarlığı Açısından İrdelenmesi; Sultanahmet Meydanı Örneği. [Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü]. Isparta.
- Eraşar, O., (2000). Seyahatnamelerde Kayseri, Kayseri Ticaret Odası Yayınları, 30. Kayseri.
- Erel, B., (2007). Kentsel Açık Alan Kavramı Bağlamında İskele Meydanlarının İncelenmesi, İstanbul Örneği. [Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü]. İstanbul.
- Erkiletlioğlu, H. (1996). Osmanlılar Zamanında Kayseri. Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Kayseri.
- Gabriel, A., (1954). Kayseri Türk Anıtları, (Çev. Ahmed Akif Tütenk), İstanbul.

- Kalaycı, E. (2020). Kentsel Mekân Oluşumunda Meydanlar: Ankara Ulus Meydanı Örneği İncelemesi. [Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. Ankara.
- Karaaslan Ç. (2010). Tarihi Kentlerde Kimliksizleşme Sorunu ve Bir Çözüm Yolu Olarak Kentsel Canlandırma Projeleri. [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi]. Ankara.
- Karatepe, Ş. (1999) Kendini Kuran Şehir, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Kayseri.
- Karademir, B. (2019) Kayseri Tarihi Kent Merkezinde Koruma Amaçlı Planlama Yaklaşımlarının Sürdürülebilir Kentsel Koruma Bakımından İrdelenmesi. [Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı]. Konya.
- Kejanlı, T. (2005). Anadolu'da İlk Yerleşmeler ve Kentleşme Eğilimleri. Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi, 4(1), 89-97.
- Kır, İ. (2009). Kent Meydanlarının Kent Kimliği Üzerine Etkileri; İzmir Örneği. [Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü]. İzmir.
- Krier, R. (1979). Urban Space. Rizolli Int. Publications Inc., New York.
- Kuban, D. (1968). Anadolu-Türk Şehri: Tarihi Gelişmesi, Sosyal ve Fiziki Özellikleri Üzerinde Bazı Gelişmeler. Vakıflar Dergisi, (7): 53-73.
- Lefebvre, H. (2016). Mekânın Üretimi, çev: Işık Ergüden, Sel Yayıncılık, 4. Baskı, İstanbul.
- Lynch, K. (2010). Kent İmgesi, çev: İrem Başaran. Baskı, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Önder, S. & Aklanoğlu F. (2002). Kentsel Açık Mekân Olarak Meydanların İrdelenmesi, S. Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi, 16(29), 96-106, Konya: Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü.
- Pinterest. Retrieved July 29, 2024, Zafer Takı Arc de Triomphe/ Paris, from https://tr.pinterest.com/pin/519391769527180001/?amp_client_id=CLIENT_ID%28%29&mweb_unauth_id=%7B%7Bdefault.session%7D%7D&url=https%3A%2F%2Ftr.pinterest.com%2Famp%2Fpin%2F519391769527180001%2F
- Sanat Tarihi ve Arkeoloji (2024, Mayıs). Facebook. https://www.facebook.com/permalink.php?id=341649119674205&story_fbid=897142820791496
- Sala, İ., (2009). Geçmişten Günümüze Meydan Tasarımında, Yönetimsel Farklılığın Etkileri; Tiran Örneği. [Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü]. İstanbul.
- Seydioğulları, H. S. (2018). Kent Kimliğinin Kent Meydanlarına Yansması: Alanya İskele-Rıhtım Bölgesi Örneği. [Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü]. Isparta.
- Sönmez, F., & Alper, B. (2012). Kayseri Kentinde Fiziksel Çevrenin Değişimi: 1882-1945. Sigma Journal of Engineering and Natural Sciences, 4, 111-130.
- Ünsal, B., (1973), Mimari Tarihi, İ.D.M.M.A. Yayınları, Cilt 1, Sayı 53, 4. Baskı, İstanbul.
- Tanyeli, U. (1998). Yıkarak Yapmak, Üç Kuşak Cumhuriyet, Tarih Vakfı, İstanbul.

- Tekinsoy, K. (2011) Kayseri'nin İmarı ve Mekansal Gelişimi, Kayseri Büyükşehir Belediyesi, Aydoğdu Ofset, Kayseri.
- Tırnakçı, A. (2020). Kentsel Peyzaj Tasarımı Açısından Tarihi Kayseri Kent Meydanının (Cumhuriyet Meydanının) İrdelenmesi. Turkish Journal of Forest Science, 4(2), 314-332.
- Turgut, D. (2020). Kayseri Cumhuriyet Meydanı'nın Bütünselliği Sağlayan Kriterler Bağlamında İrdelenmesi. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (48), 403-432.
- Yağcı Topcu B. (2021) Tarihi Kent Meydanlarının Morfolojik Değişimi: Sivas Tarihi Kent Meydanı Örneği. [Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı]. Kayseri.
- Yılmaz Bakır, N. (2012). Kentsel Planlama ve Proje Bütünleşme Süreci Kayseri Kenti Örneği, [Doktora Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü]. İstanbul
- Zucker, P. (1959). Town and Square, Columbia University Press, New York.